
ПРАВОВИЙ СТАТУС ІНОЗЕМЦІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ ВИМІР І ДОСВІД ВЕРХОВНОГО СУДУ США

LEGAL STATUS OF ALIENS UNDER MARTIAL LAW: INTERNATIONAL LAW PERSPECTIVE AND EXPERIENCE OF US SUPREME COURT

Андрій Андрейків¹

Іллінойський технологічний інститут (вул. Вест Адамс, 565, Чикаго, штат Іллінойс, 60661, США)

Andrii Andreykiv

Illinois Institute of Technology (565, West Adams Str., Chicago, IL 60661, USA)

Отримано: 06.07.2026. Затверджено: 29.08.2026. Опубліковано: 31.08.2026.

АНОТАЦІЯ

У статті досліджується міжнародно-правовий статус іноземців та осіб без громадянства в умовах воєнного стану, збройного конфлікту та антитерористичних операцій крізь призму конституційного права, міжнародного права у сфері прав людини, міжнародного гуманітарного права та порівняльної конституційної юриспруденції. Дослідження ґрунтується на припущенні, що, хоча сучасні конституції та міжнародні правові документи визнають принцип рівності перед законом і гарантують основні права всім особам, що перебувають під юрисдикцією держави, правовий статус іноземців у періоди війни характеризується диференційованим правовим режимом, який залежить від громадянства, імміграційного статусу, територіальної присутності, процесуального статусу та вимог національної безпеки. Мета дослідження — визначити межі конституційних та міжнародно-правових гарантій, що надаються іноземцям під час збройного конфлікту, а також виявити правові критерії, що регулюють допустимі обмеження їхніх прав.

¹ кандидат юридичних наук; orcid 0009-0007-0595-7062, e-mail: aandreikiv@hawk.illinoistech.edu

Особлива увага приділяється взаємозв'язку між суверенітетом держави, міграційним контролем, військовою необхідністю та захистом основних прав людини. Стверджується, що права іноземців впливають із суверенного права держави регулювати в'їзд, проживання та виселення з її території, водночас залишаючись обмеженими зобов'язаннями, що впливають із міжнародного права у сфері прав людини, міжнародного гуманітарного права, права про біженців та міжнародного звичаєвого права. У статті застосовуються порівняльно-правові, доктринальні, історичні та системні методи правового аналізу. Особливий акцент зроблено на судовій практиці Верховного суду Сполучених Штатів, яка пропонує один із найповніших конституційних підходів до збалансування індивідуальних прав та питань національної безпеки в періоди війни та надзвичайних ситуацій. Еволюцію судової доктрини простежують через низку знакових рішень, зокрема у справах «Грем проти Річардсона» (1971), «Плайлер проти Доу» (1982), «Шаунессі проти Сполучених Штатів ex rel. Мезей» (1953), «Задвідас проти Девіса» (2001), «Хамді проти Рамсфелда» (2004), «Расул проти Буша» (2004), «Хамдан проти Рамсфелда» (2006), «Бумедієн проти Буша» (2008), «Ешкрофт проти Ікбала» (2009), «Трамپ проти Гаваїв» (2018) та «Коремацу проти Сполучених Штатів» (1944). Аналіз демонструє, що рівень судового захисту, який надається іноземцям, значно варіюється залежно від того, чи обмеження накладаються органами влади штату чи федеральними органами, чи особа перебуває на території Сполучених Штатів на законних підставах, а також чи стосується справа імміграційного контролю, збройного конфлікту чи заходів боротьби з тероризмом. Судова практика також ілюструє еволюцію балансу між конституційними гарантіями належного судового розгляду та рівного захисту, з одного боку, та законними інтересами держави щодо забезпечення національної безпеки, з іншого. Практичне значення дослідження обґрунтовується в контексті триваючого збройного конфлікту в Україні. Стверджується, що українська правова система дедалі частіше стикатиметься з питаннями, пов'язаними з правовим статусом громадян держави-агресора, осіб без громадянства, біженців, осіб, які шукають притулку, іноземних волонтерів, найманців, військовополонених, депортованих цивільних осіб та інших категорій негромадян. Порівняльний аналіз конституційної судової практики США надає цінні орієнтири для збалансування імперативів національної безпеки з конституційними гарантіями та міжнародно-правовими зобов'язаннями. У статті зроблено висновок, що розробка узгоджених правових стандартів, що регулюють статус іноземців у умовах воєнного стану, є важливим елементом сучасного міжнародно-правового регулювання та становить дедалі важливішу складову постконфліктного управління та ширшої доктрини *jus post bellum*.

Ключові слова: воєнний стан; правовий статус іноземця; міжнародне гуманітарне право; комбатант; військовополонений; особа без громадянства; національна безпека; Конституція України; реінтеграція; повоєнне врегулювання.

ABSTRACT

The article studies the international legal status of aliens and stateless persons under conditions of martial law, armed conflict, and counter-terrorism operations through the prism of constitutional law, international human rights law, international humanitarian law, and comparative constitutional jurisprudence. The research proceeds from the premise that although modern constitutions and international legal instruments recognize the principle of equality before the law and guarantee fundamental rights to all individuals under a state's jurisdiction, the legal status of aliens during periods of war is characterized by a differentiated legal regime that depends on nationality, immigration status, territorial presence, procedural

status, and the requirements of national security. The study aims to determine the scope of constitutional and international legal guarantees afforded to aliens during armed conflict and to identify the legal criteria governing permissible restrictions on their rights. Particular attention is devoted to the relationship between state sovereignty, migration control, military necessity, and the protection of fundamental human rights. It is argued that the rights of aliens derive from the sovereign right of the state to regulate entry, residence, and removal from its territory, while simultaneously remaining constrained by obligations arising under international human rights law, international humanitarian law, refugee law, and customary international law. The article employs comparative legal, doctrinal, historical, and systemic methods of legal analysis. Particular emphasis is placed on the jurisprudence of the Supreme Court of the United States, which provides one of the most comprehensive constitutional approaches to balancing individual rights with national security concerns during periods of war and emergency. The evolution of judicial doctrine is traced through a series of landmark decisions, including *Graham v. Richardson* (1971), *Plyler v. Doe* (1982), *Shaughnessy v. United States ex rel. Mezei* (1953), *Zadvydas v. Davis* (2001), *Hamdi v. Rumsfeld* (2004), *Rasul v. Bush* (2004), *Hamdan v. Rumsfeld* (2006), *Boumediene v. Bush* (2008), *Ashcroft v. Iqbal* (2009), *Trump v. Hawaii* (2018), and *Korematsu v. United States* (1944). The analysis demonstrates that the level of judicial protection afforded to aliens varies considerably depending on whether restrictions are imposed by state or federal authorities, whether the individual is lawfully present within the territory of the United States, and whether the case concerns immigration control, armed conflict, or counter-terrorism measures. The jurisprudence further illustrates the evolving balance between constitutional guarantees of due process and equal protection, on the one hand, and the state's legitimate interests in safeguarding national security, on the other. The practical significance of the research is substantiated in the context of Ukraine's ongoing armed conflict. It is argued that the Ukrainian legal system will increasingly confront issues relating to the legal status of nationals of the aggressor state, stateless persons, refugees, asylum seekers, foreign volunteers, mercenaries, prisoners of war, deported civilians, and other categories of non-citizens. The comparative analysis of U.S. constitutional jurisprudence offers valuable guidance for balancing national security imperatives with constitutional guarantees and international legal obligations. The article concludes that the development of coherent legal standards governing the status of aliens under martial law constitutes an essential element of contemporary international legal regulation and represents an increasingly important component of post-conflict governance and the broader doctrine of *jus post bellum*.

Keywords: martial law; legal status of aliens; international humanitarian law; combatant; prisoner of war; stateless person; national security; Constitution of Ukraine; reintegration; post-war settlement.

I. ВСТУП

Конституція України, як і конституції більшості демократичних держав, передбачає можливість обмеження окремих прав і свобод людини в умовах воєнного чи надзвичайного стану (ст. 64)¹. Водночас перелік прав, що не підлягають обмеженню навіть у такий період,

¹ Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>

є вичерпним, а саме обмеження має бути пропорційним, тимчасовим і недискримінаційним. Проте практика іноземних правопорядків, зокрема США, демонструє, що в умовах війни та боротьби з тероризмом держава нерідко вдається до диференційованого підходу залежно від громадянства особи: іноземці, особи без громадянства та навіть власні громадяни, підозрювані у зв'язках з ворогом, можуть опинитися в істотно різному правовому становищі, попри формальну рівність конституційних гарантій. Особливої гостроти це питання набуває для України в умовах повномасштабної збройної агресії, коли постає проблема правового статусу затриманих осіб як іноземних громадян держави-агресора, так і громадян України, підозрюваних у співпраці з ворогом, а також меж легітимного обмеження їхніх прав в умовах воєнного стану. У зв'язку з цим аналіз досвіду Верховного Суду США, який упродовж понад півстоліття формував суперечливу, але змістовно багату практику щодо балансу між національною безпекою та правами особи, має суттєве порівняльно-правове значення.

Проблематика конституційних обмежень прав людини в умовах воєнного стану та національної безпеки традиційно перебуває в центрі уваги як вітчизняної, так і зарубіжної доктрини. Питання співвідношення прав громадян і іноземців у кризових умовах розглядали такі американські дослідники конституційного права, як: Лоренс Трайб (Laurence Tribe), Джеффрі Стоун (Geoffrey Stone) автор фундаментального дослідження обмежень громадянських свобод у воєнний час «*Perilous Times*», а також Девід Коул (David Cole), який детально аналізував практику затримань іноземців після терактів 11 вересня 2001 р. Окремо варто виділити дослідження Ніл Катъял (Neal Katyal), який як адвокат у справі *Hamdan v. Rumsfeld* безпосередньо формував доктринальне підґрунтя обмеження президентських повноважень у сфері воєнного правосуддя. Серед вітчизняних дослідників питання конституційних обмежень прав людини в умовах воєнного стану розглядали В. Б. Авер'янов, О. В. Петришин, П. М. Рабінович, які приділяли увагу принципам пропорційності та недискримінації при обмеженні прав в особливий період. Водночас порівняльно-правовий аналіз американської практики щодо диференціації прав громадян та іноземців у контексті *jus in bello* та антитерористичного законодавства залишається недостатньо дослідженим у вітчизняній науці, що зумовлює актуальність цієї статті.

II. МЕТА І МЕТОДОЛОГІЯ

Метою дослідження є аналіз практики Верховного Суду США щодо обсягу конституційних гарантій прав особи в умовах війни та боротьби з тероризмом, виявлення відмінностей у стандартах судового контролю залежно від громадянства та статусу особи (цивільний іноземець, резидент-іноземець, громадянин, ворожий комбатант), а також обґрунтування висновків, релевантних для українського конституційного права в умовах воєнного стану.

Слід зазначити, що для вивчення комплексу наукових проблем громадянства та міграції у період збройних конфліктів, слід застосовувати комплекс загальнонаукових і спеціально-юридичних методів пізнання, використання яких обумовлене міжгалузевим характером проблематики правового статусу іноземців в умовах воєнного стану. Вбачається, що базовим є діалектичний метод, який, наприклад, дозволив дослідити еволюцію правового статусу іноземців під впливом трансформації міжнародного гуманітарного права, міжнародного права прав людини та конституційного права в умовах сучасних збройних конфліктів. Системно-структурний метод застосовується для аналізу взаємозв'язку норм Конституції України, міжнародних договорів, національного законодавства та практики Верховного Суду США як взаємопов'язаних елементів єдиної правової системи. Ключове значення у дослідженні вказаної тематики має, власне, порівняльно-правовий метод, за допомогою якого можливе зіставлення українського законодавства, міжнародно-правових стандартів та конституційної практики іноземних судових органів, наприклад Верховного Суду США, щодо визначення правового статусу іноземців під час воєнного стану, боротьби з тероризмом та забезпечення національної безпеки. Формально-юридичний (догматичний) метод у поєднанні з історико-правовим методом дозволив простежити еволюцію американської судової доктрини від справи *Korematsu v. United States* до сучасної практики у справі *Hamdi v. Rumsfeld*, *Boumediene v. Bush* та *Trump v. Hawaii*. Використання методу правового моделювання та узагальнення дає змогу сформулювати авторську моделей правового статусу іноземців в умовах воєнного стану та обґрунтувати можливість її застосування як методологічної основи для вдосконалення українського законодавства у сфері післявоєнного врегулювання.

III. ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Після початку широкомасштабної агресії проти України питання правового статусу іноземців набуло нового, практичного значення. Йдеться не лише про іноземних громадян у класичному розумінні, а й про осіб без громадянства, біженців, шукачів притулку, іноземних добровольців, військовополонених, цивільних осіб на тимчасово окупованих територіях та громадян держави-агресора, які перебувають на території України. Усі ці категорії осіб підпадають під різні, часом конкуруючі між собою міжнародно-правові режими як право прав людини, міжнародне гуманітарне право, біженське право, національне імміграційне законодавство. У зв'язку з цим виникає принципове питання: чи є права громадян держави та іноземців однаковими під час війни, і якщо ні, то якими критеріями має керуватися держава, диференціюючи обсяг гарантій. Відповідь на це питання має не лише теоретичне, а й гостро практичне значення для України — як у частині поточного правозастосування, так і в частині повоєнного врегулювання статусу мільйонів осіб, чиє правове становище ускладнене війною.

Після завершення активної фази збройної агресії Україна неминуче зіткнеться з комплексом правових питань, що прямо відповідають усім шести рівням запропонованої класифікації. Йдеться про статус громадян держави-агресора, які залишаються на території України або претендують на повернення; осіб з подвійним громадянством, чия лояльність може бути поставлена під сумнів; осіб без громадянства, позбавлених дипломатичного захисту; іноземних добровольців, які брали участь у бойових діях на боці України на легальних підставах; учасників приватних військових компаній і найманців, чий статус за міжнародним гуманітарним правом істотно відрізняється від статусу законного комбатанта; військовополонених, що підлягають обміну чи репатріації; депортованих цивільних осіб, примусово вивезених на територію держави-агресора; біженців, які потребуватимуть умов для повернення; а також питання повної правової та соціальної реінтеграції всіх перелічених категорій. С. Б. Чехович, один з небагатьох вітчизняних дослідників, що системно розробляв доктрину міграційного права як самостійної підгалузі, обстоював необхідність кодифікації міграційного законодавства України за єдиними принципами правового статусу мігранта, незалежно від конкретної підстави пере-

бування¹. М. О. Баймуратов, досліджуючи взаємодію міжнародного і національного права у сфері правового статусу особи, підкреслював, що в умовах збройного конфлікту саме національне законодавство, а не міжнародні договори, найчастіше стає інструментом фактичного звуження гарантій іноземця, попри формальне визнання державою міжнародних зобов'язань².

Практика Верховного Суду США, попри належність до іншої правової системи, є одним із найбільш розроблених у світі прикладів балансування між національною безпекою, державним суверенітетом і гарантіями прав людини саме тому, що вона охоплює майже повний спектр статусів — від звичайного законного іноземця до екстериторіально затриманого комбатанта. Для України ключовий практичний висновок із цього досвіду полягає в необхідності завчасного, до завершення війни, нормативного визначення процедур щодо кожної з шести категорій, а не вирішення цих питань ситуативно постфактум, що, як показує американський досвід справи *Korematsu*, систематично призводить до помилок, які отримують судове визнання лише через десятиліття. Важливим та цінним є досвід США у питаннях співвідношення регулювання міграції та проблем що з нею виникають й проблем національної безпеки. Перш ніж перейти до аналізу безпосередньо воєнної практики, варто зауважити, що американська конституційна доктрина історично розрізняє кілька рівнів судового контролю (*scrutiny*) залежно від характеру класифікації, яку запроваджує держава: найсуворіший *strict scrutiny* (щодо «підозрілих» класифікацій, як-от расова чи за громадянством), проміжний (*intermediate scrutiny*) та поблажливий або *rational basis review* (щодо більшості соціально-економічного регулювання). Саме застосування різних рівнів контролю до фактично подібних ситуацій і породжує ту неоднорідну палітру визначеності прав, яка є предметом цього дослідження.

Конституція України закладає засадничу логіку правового статусу іноземця: відповідно до статті 26, іноземці та особи без громадянства, що перебувають в Україні на законних підставах, користуються тими самими правами і свободами, а також несуть такі самі обов'язки, як

¹ Чехович С. Б. (2004). Елементарний курс міграційного права України: конспект лекцій. Київ: МАУП. 216 с.

² Баймуратов М. О. (2010). Міжнародне публічне право: підручник. 5-те вид., зорієнт. на европ. та євроатлант. інтеграцію України. Харків: Право. 724 с.

і громадяни України, за винятками, встановленими Конституцією, законами чи міжнародними договорами України¹. Водночас стаття 64 Конституції допускає обмеження конституційних прав і свобод в умовах воєнного або надзвичайного стану із зазначенням строку дії таких обмежень, а стаття 24 встановлює загальний принцип недискримінації². Закон України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» конкретизує цей конституційний принцип, водночас встановлюючи спеціальні підстави обмеження прав іноземців, зокрема щодо в'їзду, перебування та примусового видворення з мотивів національної безпеки³. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» додає до цього переліку низку специфічних обмежень, що можуть застосовуватися саме в особливий період, включно з можливістю встановлення спеціального порядку перебування іноземців у районах ведення воєнних дій⁴. На міжнародному рівні аналогічна логіка закріплена у Міжнародному пакті про громадянські і політичні права, який у статті 4 допускає відступ держав від окремих зобов'язань під час надзвичайного стану в державі за умови, що такий відступ не зачіпає невід'ємного ядра прав і не є дискримінаційним⁵. Європейська конвенція з прав людини містить аналогічне положення у статті 15⁶. IV Женевська конвенція про захист цивільного населення під час війни 1949 р. встановлює спеціальний режим для «іноземців на території сторони конфлікту» та для «осіб, що перебувають на окупованій території», диференціюючи обсяг гарантій залежно від статусу особи та фази конфлікту⁷. Конвенція про статус біженців 1951 р. додає ще один шар регулювання — захист осіб, які через обґрунтовані побоювання переслідування не можуть або не бажають поверну-

¹ Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>

² Там само.

³ Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства: Закон України від 22.09.2011 № 3773-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3773-17#Text>

⁴ Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>

⁵ Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16.12.1966. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text

⁶ Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text

⁷ Конвенція про захист цивільного населення під час війни (IV Женевська конвенція) від 12.08.1949. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text

тися до країни походження¹. Системний аналіз цих джерел дозволяє сформулювати ключову тезу: права іноземців є похідними від суверенного права держави контролювати власну територію та допуск на неї, однак це суверенне право не є необмеженим - воно зустрічне з міжнародними зобов'язаннями держави у сфері прав людини та гуманітарного права, які встановлюють мінімальний, невідступний стандарт захисту навіть для іноземця, який перебуває на території держави нелегально чи з підстав, що викликають підозру у зв'язках з ворогом.

Міжнародне гуманітарне право встановлює не один, а цілий ланцюг послідовно диференційованих статусів, кожен з яких тягне за собою істотно відмінний обсяг прав і обов'язків. Іноземець, який перебуває на території держави в умовах збройного конфлікту, може бути кваліфікований як цивільна особа (захищена IV Женевською конвенцією), ворожий іноземець (*enemy alien* — громадянин держави, з якою ведеться війна, що тягне особливий режим контролю, але не позбавляє базових гарантій), комбатант (особа, яка має право брати безпосередню участь у бойових діях і користується статусом військовополоненого у разі захоплення), військовополонений (захищений III Женевською конвенцією), незаконний комбатант (особа, яка бере участь у бойових діях без права на це за міжнародним гуманітарним правом, що залишає її правовий статус найбільш невизначеним), особа без громадянства (позбавлена дипломатичного захисту з боку будь-якої держави) та, нарешті, особа, підозрювана у тероризмі (щодо якої державна практика, зокрема американська, нерідко застосовує гібридний режим, що поєднує елементи кримінального права, права війни та імміграційного контролю). Український дослідник міжнародного гуманітарного права М. В. Буроменський наголошує, що принципова складність сучасного права збройних конфліктів полягає саме в множинності статусних категорій, які історично формувалися для різних типів конфліктів (міжнародних і неміжнародних), але дедалі частіше застосовуються одночасно в межах одного й того самого конфлікту². В. М. Репецький, аналізуючи статус осіб у міжнародному гуманітарному праві, підкреслює, що категорія «незаконного комбатанта» не

¹ Конвенція про статус біженців від 28.07.1951. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_011#Text

² Буроменський М. В. (ред.). (2006). *Міжнародне право: навчальний посібник*. Київ: Юрінком Інтер. 336 с.

є офіційно визнаною Женевськими конвенціями, а є доктринальною конструкцією, яку держави використовують для виведення певних категорій затриманих за межі захисту, гарантованого як гуманітарним правом, так і правом прав людини¹. Саме ця прогалина, на яку звертає увагу В. М. Репецький, стала центральною темою практики Верховного Суду США, яка розглядається в наступному розділі.

Практику Верховного Суду США щодо міграційної політики у час криз можна розділити на кілька груп. Першою групою судових рішень, які характеризують підхід Верховного Суду США до правового статусу іноземців, є справи, присвячені принципу рівності законно присутніх іноземців. Саме у цих рішеннях Суд сформував доктрину, відповідно до якої громадянство саме по собі не може бути достатньою підставою для обмеження основоположних соціальних прав особи. Попри те що імміграційна політика належить до компетенції федеральної влади, окремі штати не вправі довільно створювати дискримінаційні режими щодо іноземців, які законно перебувають на території США. У справі *Graham v. Richardson*, 403 U.S. 365 (1971), Суд скасував закони штатів, що відмовляли іноземцям-резидентам у соціальних виплатах. Як зазначив Суд у цій справі, класифікації, засновані на громадянстві (*alienage classifications*), є «за своєю природою підозрілими» (*inherently suspect*) і підлягають суворому судовому контролю, а фінансова економія для штату не може бути визнана достатнім державним інтересом для дискримінації². В іншій справі — *Plyler v. Doe*, 457 U.S. 202 (1982) — Суд вказав, що позбавлення дітей нелегальних іммігрантів доступу до базової освіти «навіть чи можна вважати раціональним способом» досягнення легітимної мети штату, оскільки це прирікає їх на довічну належність до незахищеної касты всередині суспільства³. Аналізуючи цю пару рішень, американський конституціоналіст Лоренс Трайб зазначає, що саме у справах 1970–1980-х рр. Верховний Суд найбільш послідовно захищав іноземців-резидентів, прирівнюючи дискримінацію за громадянством до расової дискримінації за

¹ Репецький В. М., Лисик В. М. (2007). *Міжнародне гуманітарне право: підручник*. Київ: Знання. 467 с.

² *Graham v. Richardson*, 403 U.S. 365, 91 S. Ct. 1848, 29 L. Ed. 2d 534 (1971). URL: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/403/365/>

³ *Plyler v. Doe*, 457 U.S. 202, 102 S. Ct. 2382, 72 L. Ed. 2d 786 (1982). URL: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/457/202/>

рівнем судового контролю¹. Висновок цього підрозділу: на рівні штатів законно присутні іноземці користуються значною частиною конституційних гарантій, порівнянною з гарантіями громадян.

На відміну від попередньої категорії справ, де Суд виходив із необхідності максимальної рівності законних резидентів із громадянами США, іншу групу становлять рішення, пов'язані із здійсненням державою суверенного контролю за в'їздом, перебуванням та видворенням іноземців. Саме тут найбільш яскраво проявляється доктрина *plenary power*, відповідно до якої федеральна влада користується значно ширшою дискрецією у сфері імміграції, ніж у будь-яких інших конституційних правовідносинах. У справі *Shaughnessy v. United States ex rel. Mezei*, 345 U.S. 206 (1953), Суд вказав, що іноземець, якому відмовлено у в'їзді і який залишається на «порозі» території США (без формального допуску), не набуває того ж обсягу процесуальних гарантій, що особа, яка вже законно перебуває в країні, оскільки «що Конгрес дав, Конгрес може й відібрати» щодо умов в'їзду². Натомість у пізнішій справі *Zadvydas v. Davis*, 533 U.S. 678 (2001), Суд дещо звузив цю логіку: він указав, що безстрокове тримання під вартою іноземця, депортація якого є практично нездійсненною, перетворюється на покарання без вироку і суперечить меті імміграційного затримання, а тому таке тримання має розумні часові межі³. Таким чином ми бачимо із судової практики США, що держава має широкі повноваження в сфері імміграційного контролю, але навіть ці повноваження не є абсолютно необмеженими — їх межа проходить там, де адміністративне затримання перетворюється на фактичне покарання без судового вироку.

Особливе місце у практиці Верховного Суду США займають справи, у яких обмеження прав іноземців обґрунтовуються необхідністю забезпечення національної безпеки. Саме у цих рішеннях найбільш гостро проявляється баланс між державним суверенітетом, імміграційною політикою та судовим контролем за діяльністю виконавчої влади. У справі *Trump v. Hawaii*, 585 U.S. (2018), Суд підтримав президентську прокламацію про обмеження в'їзду громадянам кількох країн. Суд вказав,

¹ Tribe L. H. (2000). *American Constitutional Law* (3rd ed.). Foundation Press.

² *Shaughnessy v. United States ex rel. Mezei*, 345 U.S. 206, 73 S. Ct. 625, 97 L. Ed. 956 (1953). URL: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/345/206/>

³ *Zadvydas v. Davis*, 533 U.S. 678, 121 S. Ct. 2491, 150 L. Ed. 2d 653 (2001). URL: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/533/678/>

що з огляду на широку делеговану повноваженнями Конгресу дискрецію Президента у сфері імміграції та національної безпеки, достатньо, щоб політика мала «правдоподібне обґрунтування національної безпеки» (*a facially legitimate and bona fide reason*), і не вимагав від уряду демонстрації емпіричних доказів ефективності обмеження¹. Це рішення засвідчує, що порівняно зі справами *Graham* та *Plyler*, де діяв суворий контроль щодо штатів, на федеральному рівні у сфері національної безпеки Суд застосовує кардинально іншу, значно поблажливішу логіку, де Суд фактично істотно розширив дискрецію Президента, мінімізувавши власну роль у перевірці мотивів такого рішення.

Найскладнішою категорією справ є рішення, що стосуються осіб, затриманих у зв'язку зі збройними конфліктами та боротьбою з міжнародним тероризмом. Після терористичних актів 11 вересня 2001 р. Верховний Суд США був змушений сформулювати нові стандарти співвідношення між конституційними гарантіями особи, міжнародним гуманітарним правом та повноваженнями Президента як Верховного Головнокомандувача. Саме ця категорія справ найбільш повно демонструє, що навіть в умовах війни конституційні права не можуть бути повністю усунуті, хоча їх реалізація може істотно обмежуватися. Цей блок практики є найбільш цінним для аналізу статусу осіб, затриманих у зв'язку зі збройним конфліктом. У справі *Hamdi v. Rumsfeld*, 542 U.S. 507 (2004), Суд сформулював одну з найбільш цитованих формул сучасного конституційного права: «стан війни не є чистим бланком для Президента, коли йдеться про права громадян держави»². Водночас Суд визнав за урядом повноваження утримувати громадянина-комбатанта на підставі Дозволу на використання військової сили, наголосивши на необхідності забезпечення мінімальних процесуальних гарантій -повідомлення про підстави затримання та права оскаржити їх перед нейтральним органом. У справі *Rasul v. Bush*, 542 U.S. 466 (2004), Суд указав, що територіальна юрисдикція федеральних судів для цілей *habeas corpus* визначається не формальним суверенітетом, а характером і ступенем контролю, який США фактично

¹ *Trump v. Hawaii*, 585 U.S. 667, 138 S. Ct. 2392, 201 L. Ed. 2d 775 (2018). URL: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/585/17-965/>

² *Hamdi v. Rumsfeld*, 542 U.S. 507, 124 S. Ct. 2633, 159 L. Ed. 2d 578 (2004). URL: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/542/507/>

здійснюють над територією бази Гуантанамо¹. У справі *Hamdan v. Rumsfeld*, 548 U.S. 557 (2006), Суд зазначив, що військові комісії, створені Президентом без санкції Конгресу, не відповідають ані Уніфікованому кодексу військової юстиції, ані спільній статті 3 Женевських конвенцій². Нарешті, у справі *Boumediene v. Bush*, 553 U.S. 723 (2008), Суд сформулював принцип, що добре пояснює логіку всієї цієї трилогії: закони і Конституція «створені для того, щоб витримати — і залишатися чинними - в надзвичайні часи»³. Девід Коул, аналізуючи цю трилогію рішень, зазначає, що саме вона стала найбільш системним прикладом відновлення судового контролю за виконавчою владою після десятиліття практично безконтрольного розширення президентських повноважень у сфері національної безпеки⁴. Ніл Катъял, який представляв позивача у справі *Hamdan*, підкреслює у власному аналізі, що рішення *Hamdan* стало рідкісним прикладом, коли міжнародне гуманітарне право було визнано безпосередньо застосовним у внутрішньому конституційному спорі США⁵. Окрему групу становлять рішення, які сьогодні розглядаються не лише як юридичні прецеденти, а й як приклади еволюції американського конституціоналізму. Саме вони демонструють, що навіть Верховний Суд США в умовах воєнної загрози здатний припускатися рішень, які згодом визнаються такими, що суперечать фундаментальним конституційним. Справа *Korematsu v. United States*, 323 U.S. 214 (1944), залишається символом капітуляції судового контролю перед аргументом «військової необхідності». Суд визнав конституційним примусове інтернування близько 110 тис. осіб японського походження, вказавши, що «небезпека настільки серйозна, що військова влада розцінила обмежувальні заходи як необхідні»⁶. Лише через 74 роки, у справі *Trump v. Hawaii*, 585 U.S. (2018),

¹ *Rasul v. Bush*, 542 U.S. 466, 124 S. Ct. 2686, 159 L. Ed. 2d 548 (2004). URL: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/542/466/>

² *Hamdan v. Rumsfeld*, 548 U.S. 557, 126 S. Ct. 2749, 165 L. Ed. 2d 723 (2006). URL: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/548/557/>

³ *Boumediene v. Bush*, 553 U.S. 723, 128 S. Ct. 2229, 171 L. Ed. 2d 41 (2008). URL: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/553/723/>

⁴ Cole D. (2003). *Enemy Aliens: Double Standards and Constitutional Freedoms in the War on Terrorism*. The New Press.

⁵ Katyal N. K., Tribe L. H. (2002). *Waging War, Deciding Guilt: Trying the Military Tribunals*. *Yale Law Journal*. Vol. 111(6). pp. 1259–1310. URL: https://yalelawjournal.org/pdf/251_8op3oy2o.pdf

⁶ Stone G. R. (2004). *Perilous Times: Free Speech in Wartime from the Sedition Act of 1798 to the War on Terrorism*. W. W. Norton & Company. URL: <https://archive.org/details/>

Суд прямо визнав, що рішення *Korematsu* «було серйозно неправильним у день його ухвалення» і «не має місця в праві за Конституцією»¹. Ця еволюція демонструє показову суперечність: та сама справа *Trump v. Hawaii*, яка офіційно дискредитувала *Korematsu*, водночас застосувала майже ідентичну логіку поблажливого судового контролю до іншої форми обмеження прав за національною ознакою - заборони в'їзду громадянам мусульманських країн. Джеффрі Стоун у дослідженні «*Perilous Times*» зазначає, що цей парадокс ілюструє системну закономірність американської конституційної історії: судовий контроль за обмеженнями прав, мотивованими національною безпекою, послідовно посилюється лише *retrospectively* — вже після завершення кризи, що породжує проблему «*structural lag*» між моментом порушення прав і моментом його судового визнання². Окремою категорією викликів для судової системи є справи про тероризм та обмеження прав на прикладі кейсу *Ashcroft v. Iqbal*. Після терактів 11 вересня 2001 р. *Javid Iqbal*, громадянин Пакистану, який легально проживав у США, був затриманий агентами ФБР під час масштабної кампанії із затримання осіб арабського та мусульманського походження. Його помістили до спеціального ізолятора суворого режиму (*Administrative Maximum Special Housing Unit*) у Федеральному центрі тимчасового тримання в Брукліні, де він майже сім місяців утримувався в умовах жорсткої ізоляції. Сам Ікбал стверджував, що його неодноразово піддавали фізичному насильству, словесним образам на релігійному та етнічному ґрунті, безпідставним багаторазовим обшукам, тривалому утриманню в кайданках, позбавленню нормального сну та інших елементарних умов поведінки. За його твердженнями, охоронці називали його «терористом» та «мусульманським убивцею», хоча жодних доказів його причетності до терористичної діяльності представлено не було. Пізніше йому було пред'явлено лише обвинувачення у порушенні імміграційного законодавства та використанні неправдивих документів, після чого він визнав себе винним у

periloustimesfre0000ston

¹ *Trump v. Hawaii*, 585 U.S. 667, 138 S. Ct. 2392, 201 L. Ed. 2d 775 (2018). URL: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/585/17-965/>

² Stone, G. R. (2004). *Perilous Times: Free Speech in Wartime from the Sedition Act of 1798 to the War on Terrorism*. W. W. Norton & Company. URL: <https://archive.org/details/periloustimesfre0000ston>

цих правопорушеннях і після відбуття покарання був депортований до Пакистану. Саме після цього Ікбал подав цивільний позов проти тодішнього Генерального прокурора США John Ashcroft та директора Federal Bureau of Investigation Robert Mueller, стверджуючи, що після терактів 11 вересня вони свідомо запровадили дискримінаційну політику затримання осіб арабського та мусульманського походження. У цій справі U.S. 662 (2009), Суд вказав, що позов, який містить лише «формульні твердження» (*a formulaic recitation*) елементів дискримінаційного наміру високопосадовців, без конкретних фактів, що роблять ці твердження правдоподібними, підлягає відхиленню ще на стадії розгляду клопотання про закриття справи¹. Це рішення, на відміну від попередніх справ, не стосується матеріального обсягу прав іноземця, але має вирішальне процесуальне значення: воно істотно підвищує практичний бар'єр для іноземця, який намагається довести дискримінаційний намір державних посадовців у справах, пов'язаних із підозрою у тероризмі.

IV. ВИСНОВКИ

Проведений аналіз практики Верховного Суду США дозволяє сформулювати висновки, релевантні для українського конституційного права в умовах воєнного стану.

По-перше, обсяг конституційних гарантій особи в умовах війни і боротьби з тероризмом істотно залежить не лише від громадянства, а й від низки додаткових факторів: фізичної присутності на території держави (*Mezei, Zadvydas*), статусу комбатанта (*Hamdi*), а також від того, чи йдеться про регулювання штату, чи про федеральну політику національної безпеки (*Graham v. Trump v. Hawaii*). Це підтверджує тезу про дуже неоднорідну, фрагментовану палітру визначеності прав, яка не зводиться до простої дихотомії «громадянин — іноземець».

По-друге, навіть формальне громадянство не забезпечує особу від масових обмежень прав у воєнний час, якщо держава апелює до «військової необхідності» — про що красномовно свідчить справа *Korematsu*, дискредитована лише через 74 роки у справі *Trump v. Hawaii*. Водночас порівняння *Korematsu* з *Hamdi* демонструє пози-

¹ Ashcroft v. Iqbal, 556 U.S. 662 (2009). URL: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/556/662/>

тивну еволюцію доктрини: до 2004 р. Суд уже визнавав за громадянином-комбатантом мінімальне процесуальне ядро прав, яке не може бути цілковито усунене навіть в умовах війни.

По-третє, щодо іноземців спостерігається протилежна динаміка залежно від рівня влади, яка ухвалює обмеження: на рівні штатів діє суворий контроль (*Graham, Plyler*), тоді як щодо федеральних рішень у сфері імміграції та національної безпеки застосовується вкрай поблажливий стандарт раціональної підстави (*Trump v. Hawaii*). Водночас щодо іноземців, позбавлених свободи поза територією США, Суд поступово розширив судовий контроль через трилогію *Rasul — Hamdan — Boumediene*, що демонструє відсутність єдиної логіки і ситуативність судового балансування.

По-четверте, для України, де стаття 64 Конституції передбачає можливість обмеження прав в умовах воєнного чи надзвичайного стану, досвід США підкреслює необхідність чіткого нормативного розмежування статусів затриманих осіб (цивільний іноземець, громадянин держави-агресора, громадянин України, підозрюваний у співпраці з ворогом) із гарантуванням для кожної категорії мінімального процесуального ядра прав, а саме права знати підстави затримання, оскаржити їх перед незалежним органом та користуватися правовою допомогою, за аналогією з мінімальним стандартом, визнаним у справі *Hamdi v. Rumsfeld*, незалежно від ступеня політичної чутливості справи. Системний аналіз розглянутої практики дозволяє запропонувати авторську шестирівневу класифікацію моделей правового статусу особи в умовах воєнного стану, побудовану за критерієм зростання дискреції держави та звуження обсягу судового захисту: *I рівень* — повний конституційний захист: громадяни держави, чий статус не може бути звужений нижче невідступного конституційного мінімуму навіть в умовах війни (*Hamdi*). *II рівень* — підвищений захист: іноземці, які законно і постійно проживають на території держави (*lawful permanent residents*), щодо яких застосовується суворий судовий контроль за дискримінаційними класифікаціями на рівні штатів/регіонів (*Graham, Plyler*). *III рівень* — обмежений захист: нелегальні мігранти, чий статус перебування є незаконним, але які все ж користуються мінімальним невідступним ядром прав людини (похідна логіка *Plyler, Zadvydas*). *IV рівень* — спеціальний режим: «ворожі іноземці» (*enemy aliens*) — громадяни держави, з якою ведеться війна, щодо яких застосовується посилений

адміністративний контроль, але не повне позбавлення прав (*Mezei*). *V рівень* — воєнний режим: «ворожі комбатанти» (*enemy combatants*) та незаконні комбатанти, чий статус регулюється одночасно конституційним правом, гуманітарним правом і спеціальним воєнним законодавством, із мінімальним, але не нульовим обсягом процесуальних гарантій (*Hamdi, Hamdan*). *VI рівень* — екстериторіальний режим: іноземці, затримані поза територією держави під її фактичним контролем, чий доступ до судового захисту визначається не формальним суверенітетом, а ступенем контролю держави над територією затримання (*Rasul, Boumediene*).

Зазначена класифікація демонструє, що правовий статус іноземця не є бінарною категорією «громадянин — іноземець», а становить континуум із щонайменше шести проміжних режимів, кожен із яких має власну логіку балансування між державним суверенітетом і правами людини. Такий підхід дає змогу розглядати права іноземців не як статичну категорію формальної рівності чи формальної дискримінації, а як динамічний елемент міжнародної системи безпеки, що набуває особливого значення саме у процесах воєнного та післявоєнного врегулювання. Запропонована шестирівнева класифікація моделей правового статусу — від повного конституційного захисту громадянина до екстериторіального режиму затриманого іноземця — може слугувати методологічною основою для систематизації українського законодавства про статус іноземців у період воєнного стану та подальшого повоєнного відновлення.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА

1. Баймуратов М. О. (2010). Міжнародне публічне право: підручник. 5-те вид., зорієнтоване на європ. та євроатл. інтеграцію України. Харків: Право. 724 с.
2. Буромєнський М. В. (ред.). (2006). *Міжнародне право: навчальний посібник*. Київ: Юрінком Інтер. 336 с.
3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text
4. Конвенція про захист цивільного населення під час війни (IV Женевська конвенція) від 12.08.1949. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text
5. Конвенція про статус біженців від 28.07.1951. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_011#Text
6. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
7. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16.12.1966. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text

8. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства: Закон України від 22.09.2011 № 3773-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3773-17#Text>
9. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>
10. Репецький В. М., Лисик В. М. (2007). *Міжнародне гуманітарне право: підручник*. Київ: Знання. 467 с.
11. Чехович С. Б. (2004). *Елементарний курс міграційного права України: конспект лекцій*. Київ: МАУП. 216 с.
12. Ashcroft v. Iqbal, 556 U.S. 662 (2009). URL: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/556/662/>
13. Boumediene v. Bush, 553 U.S. 723, 128 S. Ct. 2229, 171 L. Ed. 2d 41 (2008). URL: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/553/723/>
14. Cole D. (2003). *Enemy Aliens: Double Standards and Constitutional Freedoms in the War on Terrorism*. The New Press.
15. Graham v. Richardson, 403 U.S. 365, 91 S. Ct. 1848, 29 L. Ed. 2d 534 (1971). URL: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/403/365/>
16. Hamdi v. Rumsfeld, 542 U.S. 507, 124 S. Ct. 2633, 159 L. Ed. 2d 578 (2004). URL: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/542/507/>
17. Hamdan v. Rumsfeld, 548 U.S. 557, 126 S. Ct. 2749, 165 L. Ed. 2d 723 (2006). URL: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/548/557/>
18. Katyal N. K., Tribe L. H. (2002). Waging War, Deciding Guilt: Trying the Military Tribunals. *Yale Law Journal*. Vol. 111(6). pp. 1259–1310. URL: https://yalelawjournal.org/pdf/251_8op3oy2o.pdf
19. Plyler v. Doe, 457 U.S. 202, 102 S. Ct. 2382, 72 L. Ed. 2d 786 (1982). URL: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/457/202/>
20. Rasul v. Bush, 542 U.S. 466, 124 S. Ct. 2686, 159 L. Ed. 2d 548 (2004). URL: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/542/466/>
21. Shaughnessy v. United States ex rel. Mezei, 345 U.S. 206, 73 S. Ct. 625, 97 L. Ed. 956 (1953). URL: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/345/206/>
22. Stone G. R. (2004). *Perilous Times: Free Speech in Wartime from the Sedition Act of 1798 to the War on Terrorism*. W. W. Norton & Company. URL: <https://archive.org/details/periloustimesfre0000ston>
23. Tribe L. H. (2000). *American Constitutional Law* (3rd ed.). Foundation Press.
24. Trump v. Hawaii, 585 U.S. 667, 138 S. Ct. 2392, 201 L. Ed. 2d 775 (2018). URL: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/585/17-965/>
25. Zadvydas v. Davis, 533 U.S. 678, 121 S. Ct. 2491, 150 L. Ed. 2d 653 (2001). URL: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/533/678/>

REFERENCES

1. Ashcroft v. Iqbal, 556 U.S. 662 (2009). URL: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/556/662/>
2. Baimuratov M. O. (2010). *Mizhnarodne publichne pravo [Public International Law]*. 5th ed. Kharkiv: Pravo. 724 p. [in Ukrainian].
3. Buromenskyi M. V. (Ed.). (2006). *Mizhnarodne pravo [International Law]*. Kyiv: Yurinkom Inter. 336 p. [in Ukrainian].
4. Boumediene v. Bush, 553 U.S. 723, 128 S. Ct. 2229, 171 L. Ed. 2d 41 (2008). URL: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/553/723/>

5. Chekhovych S. B. (2004). *Elementarnyy kurs mihratsiynoho prava Ukrayiny* [Elementary Course on Migration Law of Ukraine]. Kyiv: Interregional Academy of Personnel Management. 216 p. [in Ukrainian].
6. Cole D. (2003). *Enemy Aliens: Double Standards and Constitutional Freedoms in the War on Terrorism*. The New Press.
7. Constitution of Ukraine: Law of Ukraine No. 254k/96-VR of June 28, 1996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-bp#Text> [in Ukrainian].
8. Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms of November 4, 1950. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text [in Ukrainian].
9. Convention relative to the Protection of Civilian Persons in Time of War (Fourth Geneva Convention) of August 12, 1949. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text [in Ukrainian].
10. Convention relating to the Status of Refugees of July 28, 1951. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_011#Text [in Ukrainian].
11. *Graham v. Richardson*, 403 U.S. 365, 91 S. Ct. 1848, 29 L. Ed. 2d 534 (1971). URL: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/403/365/>
12. *Hamdi v. Rumsfeld*, 542 U.S. 507, 124 S. Ct. 2633, 159 L. Ed. 2d 578 (2004). URL: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/542/507/>
13. *Hamdan v. Rumsfeld*, 548 U.S. 557, 126 S. Ct. 2749, 165 L. Ed. 2d 723 (2006). URL: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/548/557/>
14. International Covenant on Civil and Political Rights of December 16, 1966. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text [in Ukrainian].
15. Katyal N. K., Tribe L. H. (2002). Waging War, Deciding Guilt: Trying the Military Tribunals. *Yale Law Journal*. Vol. 111(6). pp. 1259-1310. URL: https://yalelawjournal.org/pdf/251_8op3oy2o.pdf
16. *Plyler v. Doe*, 457 U.S. 202, 102 S. Ct. 2382, 72 L. Ed. 2d 786 (1982). URL: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/457/202/>
17. On the Legal Status of Foreign Nationals and Stateless Persons: Law of Ukraine No. 3773-VI of September 22, 2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3773-17#Text> [in Ukrainian].
18. On the Legal Regime of Martial Law: Law of Ukraine No. 389-VIII of May 12, 2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> [in Ukrainian].
19. *Rasul v. Bush*, 542 U.S. 466, 124 S. Ct. 2686, 159 L. Ed. 2d 548 (2004). URL: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/542/466/>
20. Repetskyi V. M., Lysyk V. M. (2007). *Mizhnarodne humanitarne pravo* [International Humanitarian Law]. Kyiv: Znannia. 467 p. [in Ukrainian].
21. *Shaughnessy v. United States ex rel. Mezei*, 345 U.S. 206, 73 S. Ct. 625, 97 L. Ed. 956 (1953). URL: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/345/206/>
22. Stone G. R. (2004). *Perilous Times: Free Speech in Wartime from the Sedition Act of 1798 to the War on Terrorism*. W. W. Norton & Company. URL: <https://archive.org/details/periloustimesfre0000ston>
23. Tribe L. H. (2000). *American Constitutional Law* (3rd ed.). Foundation Press.
24. *Trump v. Hawaii*, 585 U.S. 667, 138 S. Ct. 2392, 201 L. Ed. 2d 775 (2018). URL: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/585/17-965/>
25. *Zadvydas v. Davis*, 533 U.S. 678, 121 S. Ct. 2491, 150 L. Ed. 2d 653 (2001). URL: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/533/678/>